

T.Nikolskaya's article "ECB Church and August Consensus" treats the problem of coexistence of Evangelical Baptists and Pentecostals in the integrated Union on the conditions of the August Agreement (1945). The Agreement was active until 1989. The given period can be conventionally divided into three stages: 1) relatively consecutive effort of implementation of the agreement (1945 – end of 1950s); 2) crisis of August agreement, which was marked by mass secession of Pentecostal believers from ECB churches and their effort to establish independent Union (end of 1950s – 1960s); 3) emergence of registered CBE communities and stirring up the activity of Pentecostal believers within ECB church (1970s – 1980s). August Agreement finally broke up in the perestroika period.

Keywords: August Consensus, Evangelical Baptist Christians, Pentecostals, glossolalia, Council for Religious Affairs, unity, autonomous registration, immigration movement.

*I. Папаяні** (м. Донецьк)

УДК 277.4: 279.125](091)"19"

ЄВАНГЕЛЬСЬКІ ХРИСТІЯНИ-БАПТИСТИ І П'ЯТИДЕСЯТНИКИ У 1960-80-ті рр.: РЕЛІГІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ В УМОВАХ МІЖКОНФЕСІЙНОГО ПРОТИСТОЯННЯ

Постановка проблеми. Проблема релігійної ідентичності протестантських Церков в структурі нав'язаної атеїстичною радянською владою їх Союзу, взаємодія між євангельськими християнами, баптистами та іншими протестантськими деномінаціями в ньому є доволі розробленою і дослідженою темою. Однак автор в даній роботі звертається до децю іншої складової актуалізованої проблематики, а саме до особистісного сприйняття віруючим процесів об'єднання в єдиній системі різних за своєю релігійною ідентичністю деномінацій. На нашу думку, з методологічної точки зору функціональність релігійної ідентичності можна вивчати, зробивши предметом дослідження, як: по-перше, винятково динаміку окремих змінних статистичних даних, які лише частково відображають цей складний процес, по-друге, за допомогою актуалізації особистісний наратив конкретного віруючого. За умов використання другого підходу, індивідуальний вимір релігійної ідентичності не нівелюється, а відтак і не залишається в тіні так званих «метанарацій». Отже, постає проблема проведення деконструкції біографічного наративу для демонстрації особливостей релігійної ідентичності і сприйняття проблеми об'єднання протестантів в єдиному Союзі на рівні свідомості окремого віруючого.

* Папаяні І.В. – кандидат філософських наук, асистент кафедри філософії і релігієзнавства Державного університету інформатики і штучного інтелекту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протестантська релігійна ідентичність досліджується в теоретичному доробку багатьох українських релігієзнавців, зокрема В. Єленського, О. Лахно, В. Любащенко, Ю. Решетнікова, П. Яроцького, Ю. Вільхового, Т. Грушової. Окремо слід акцентувати увагу на монографії М. Черенкова «Європейська Реформація та український євангельський протестантизм (генетико-типологічна спорідненість і національно-ідентифікаційні виміри)». На регіональному рівні Донеччини питання протестантської ідентичності розглядаються в працях істориків Н. Белікової і О. Панич.

Однак всі науковці, досліджуючи релігійну ідентичність протестантських Церков, виявляють лише зовнішній, соціальний, культурний або духовно-національний бік релігійної ідентичності. Вони роблять предметом свого аналізу дані про кількість адептів, кількість поставлених на облік церковних громад та релігійних рухів, що діють підпільно, сукупність інституційного росту серед тих чи інших релігійних напрямків, а також розглядають питання щодо конфесійної належності та рівня релігійної активності, які намагаються визначати через такі маркери, як відвідуваність релігійних зібрань, святкування релігійних свят, відправа певних релігійних обрядів та дотримання настанов, намагаються окреслити роль протестантів в контексті українського державотворення та інтегративних векторів зовнішньої політики сучасної України. В свою чергу, автор цієї статті актуалізує індивідуально-антропологічний (ментальний) підхід до проблеми.

Отже, **об'єктом** роботи є релігійна ідентичність протестантського населення Донеччини. **Предметом** - особистісний наратив віруючих, євангельських християн, баптистів і п'ятидесятників та відображення в ньому специфіки й особливостей відносин між представниками даних деномінацій в процесі відстоювання власної релігійної ідентичності. Звідси **метою** даної роботи є актуалізація проблеми взаємодії і взаємного сприйняття євангельськими християнами-баптистами п'ятидесятників, та відстоювання і перебудова останніми власної релігійної ідентичності (віросповідної, соціальної). Аналіз автор проводить на конкретному наративі, актуалізованому віруючими п'ятидесятниками і євангельськими християнами баптистами, який був зафіксований у бесідах помічника Уповноваженого ради у справах релігій по Донецькій області, і виявлений у архівних фондах ДАДО.

Для розкриття мети роботи автор вважає за необхідне виконати наступні **завдання**: по-перше, розкрити специфіку і особливості наративного дослідження релігійної ідентичності; по-друге, використовуючи окреслений теоретичний базис, актуалізувати питання сприйняття на особистісному рівні євангельськими християнами баптистами п'ятидесятників та відстоювання й перебудови останніми власної релігійної ідентичності (віросповідної, соціальної).

Основний зміст статті. Перш ніж почати виклад, слід на теоретичному рівні визначити сутність наративного підходу до проблеми релігійної ідентичності. Індивідуальний релігійний наратив, як і сама релігійна ідентичність, є конструктом, який використовується особами для осмислення розуміння та інтерпретації власного минулого, сьогодення і розробки перспектив на майбутнє. Як зазначають деякі дослідники, наративи у вигляді особистісних міфів надають життю певного значення, єдності, цілісності, окреслюють мету. Автобіографічний наратив є невід'ємним елементом осмислення символічних значень особистісного життя з точки зору більш широких соціокультурних відносин в повсякденній сфері [Реальность этнических мифов. Под ред. А. Малашенко и М. Олкотт. – М. : Гендальф, 2000. – С. 12-34]. Кожна релігійна ідентичність базується на прийнятті єдиної для всіх послідовників системи вчення. Конструюючи певний конфесійний різновид релігійної ідентичності, людина повинна співвідносити свої дії, твердження (навіть ті, що мають відношення до інших соціальних ідентичностей) з текстами, нормами й символами релігійної традиції. Так, людина, що виявляє себе як православна, має співвідносити свої дії з текстами Святого Писання і традицією Передання, ідентифікуючи себе із закладеними в них цінностями. Проте, навіть при повному сприйнятті і збереженні вірності нормам і цінностям релігійного напрямку, індивідуальність і особливість окремої життєвої біографічної ситуації приводять віруючого до особливого становища в структурі релігії, формуючи тим самим унікальні за своїми соціальними характеристиками варіанти втілення релігійної ідентичності. З цього виходить, що основа ідентифікаційних практик задана когнітивними взірцями системи для всіх віруючих тієї чи іншої конкретної релігії, лишається єдиною і однозначною, а інші соціальні ідентичності, які так чи інакше стають пов'язаними з цією основою, в кожному окремому факті біографічної ситуації отримують унікальний вигляд. Вище зазначене дає змогу розглядати релігійну ідентичність не тільки в об'єктивованому, тобто відстороненому від її носія вигляді через опис норм і цінностей окремих релігійних громад, рухів, культів, але й в суб'єктивному плані, як персональний портрет окремого віруючого.

У цьому плані доцільним, на нашу думку є звернення до «Я-нاراتиву» – опису індивідуального біографічного досвіду окремого віруючого. Це дає змогу виявити такі важливі для конструювання релігійної ідентичності фактори, як соціальне середовище і походження особи, особливості і специфіку соціалізації, індивідуальні дії особи і способи конструювання ідентичності в певній біографічній ситуації на конкретному практичному прикладі, виявити і актуалізувати базові практики, які лежать в основі її конструювання. Також для дослідника з'являється можливість виявлення і демонстрації на функціональному рівні не тільки особливих різновидів релігійної ідентичності, але і факторів, які стали детермінуючими для конструювання останньої. Як зазначає російська дослідниця Н. Козлова, «людина народжується в певному місці в певний час, тим самим

актуалізується її власний соціально-історичний простір. Біографічні схеми (біографічний наратив - Авт.) формують і розкривають розвиток життя індивіда, обов'язковим чином наділяють рутинні й кризові моменти значенням, пов'язуючи їх з значенням життя в цілому, поміщуючи його в контекст історичного часу. Саме біографічні схеми найбільш пов'язані з ідентичністю особи» [Козлова Н. Н. Методология анализа человеческих документов. // СОЦИС. – 2004. – № 1. – С. 14-24].

Базовою методологічною парадигмою для дослідження особистісного наративу є наративне інтерв'ю. Воно базується на здатності віруючого виступати в ролі розповідача. Останній, актуалізуючи власний досвід конструювання релігійної ідентичності в процесі бесіди, формує текст розповіді, який фіксується і аналізується автором. У процесі виявлення й дослідження біографічного наративу віруючого автором використовувався метод конкретного «рефлексивного життєпису». Сутність останнього полягає в тому, що дослідник намагається не просто вибудувати певну систему з наявних біографічних даних віруючих, поданих в наративних документах (зокрема, в інтерв'ю, стенограмах бесід, саморозповідей тощо), а навпаки - в рефлексії над соціальною траєкторією особи, виокремленні і критичному відборі з життєпису особи тих важливих епізодів (певних складних ситуацій, проблемних моментів життя тощо), які стали осьовими і базовими для початку конструювання релігійної ідентичності. Таким чином, предмет даного підходу виступають «рефлексивні життєписи» віруючих, зафіксовані в наративних документах. Характеризуючи їх як предмет наукового дослідження, Ю. Хабермас, зокрема, зазначає, що рефлексивні життєписи виступають не просто повідомленнями і твердженнями, які робляться з позиції спостерігача і які не є спостереженнями особи за самою собою, а навпаки - самопрезентаціями, в яких особа є зацікавленою і завдяки яким отримує виправдання складна вимога *vis-à-vis* до аудиторії: вимога визнання незамінної его-ідентичності, що виявляє себе в свідомому влаштуванні життя [Хабермас Ю. Понятие индивидуальности / Ю. Хабермас // Вопросы философии. – 1989. – № 2. – С. 35-40].

Головною методологічною проблемою і небезпекою при дослідженні індивідуальної релігійної ідентичності, предметом якого стають рефлексивні інтерв'ю віруючих, є те, що представник школи «Анналів» М. Блок окреслив як «манію судити», тобто розглядати уявлення інших осіб з позиції власної індивідуальної й соціальної історії. Наслідками цього можуть бути викривлені та невірні висновки, ображення релігійних почуттів віруючих. Запобігаючи цьому, автор цієї статті повністю відмовився від оцінних суджень, зорієнтувавшись на суто науково-релігієзнавчу рефлексію.

Переходячи до основної проблеми роботи, коротко окреслимо деякі історичні віхи в радянській історії євангельських християн-баптистів, які, на наш погляд, сформулюють історичний контекст даного практично-релігієзнавчого дослідження. Як відомо, до 1944 р., євангельські християни та баптисти були об'єднані в окремі союзи, а саме у Союз євангельських християн та Союз баптистів. Свої об'єднання мали також і низка інших

протестантсько-євангельських конфесій. З ініціативи органів державної влади у 1944 році в Москві було проведено Всесоюзну нараду лідерів євангельських християн і баптистів, результатом якої стало об'єднання двох вище означених союзів в єдиний орган, а саме Союз євангельських християн-баптистів. Тим самим атеїстична влада, яка прагнула централізації у всьому, фактично проігнорувала той факт, що релігійна ідентичність віруючих євангельських християн визначається автономією помісної церкви. Але крім того, створюючи шалений тиск на різні релігійні спільноти, влада домоглась з часом приєднання до нового Союзу також п'ятидесятників та деяких інших конфесій. Саме це приєднання і є, на нашу думку, цікавим фактом. Воно актуалізувало і мобілізувало внутрішні сили релігійних деномінацій, насильно приєднаних до Союзу, у збереженні і відстоюванні власної релігійної ідентичності як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях.

Звернімося до деяких життєписів і спробуємо виявити ті аспекти особистісного сприйняття віруючим процесів, які проходили в релігійному середовищі, зокрема, на Донеччині.

У повідомленні № 86 від 17 березня 1970 року уповноважений ради у справах релігій по Донецькій області зазначав, що «Рішення братської бесіди щодо влаштування церков ХВС» (документ, який виражав позицію п'ятидесятників стосовно їхнього приєднання до Союзу ЄХБ), в результаті прийнятих оперативних дій великого розповсюдження не набуло, однак спричинило велику полеміку в середовищі п'ятидесятників [Державний архів Донецької області (далі - ДАДО). – Ф. Р. – 4021. – Оп. 1. – Спр. 251. – Арк. 21-25]. Далі уповноважений наводить особисті висловлювання віруючих з цього приводу. Зокрема, Бірюк Д.К., представниця п'ятидесятників, у своїй бесіді з помічником уповноваженого зазначає, що не бачить різниці між п'ятидесятниками і євангельськими християнами, адже «віра одна, молитись можна і у баптистів» [Сообщение № 86 Уполномоченного по делам религий по Донецкой области от 17. 03. 1970 г. // Державний архів Донецької області. – Ф. Р. – 4021. – Оп. 1. – Спр. 251. – Арк. 22]. В свою чергу вона наголошує на тому, що більш радикально налаштовані старшого покоління пресвітери не дають можливості відвідувати зібрання в молитовних будинках офіційно-діючих громад ЄХБ. Інший представник п'ятидесятників Калугін Г.Є. виражає більш радикальну позицію п'ятидесятників відносно приєднання до ЄХБ. Будучи одним з пресвітерів, він наголошує на суттєвих розбіжностях у культових і теологічних аспектах між п'ятидесятниками і баптистами, а також на тому, що основним ідентифікаційним маркером релігійної ідентичності п'ятидесятників є так звана практика говоріння іншими мовами - «глоссолалія» та практика «омовіння ніг», які зовсім не сприймаються баптистами, а в деяких моментах - навіть заперечуються [ДАДО. - Сообщение № 86 Уполномоченного по делам религий по Донецкой области от 17. 03. 1970 г. – Ф. Р. – 4021. – Оп. 1. – Спр. 251. – Арк. 21-25]. На тих самих аспектах стосовно взаємодії з євангельськими християнами наголошують інші пресвітери п'ятидесятників, а саме Мажніков Р.І.,

Назаренко В.С. Отже, аналізуючи даний наратив, можна говорити про те, що, незважаючи на тиск збоку влади і несприйняття євангельськими християнами-баптистами деяких культових практик п'ятидесятників, останні все ж таки намагаються відстоювати власну релігійну ідентичність і не йдуть на відкрите приєднання до громад ЄХБ, потрапляючи таким чином опосередковано у ситуацію протистояння з владою.

В свою чергу, звертаючись до стенограми бесіди з доволі авторитетним представником євангельських християн-баптистів в Донецькому регіоні і Україні І.Я. Татарченком, слід відзначити теж активну позицію стосовно відстоювання релігійної ідентичності баптистів. Він зазначає, що не вірить у повне об'єднання між євангельськими християнами, баптистами і п'ятидесятниками, і пояснює це так: «Між нами і ними є традиційне несприйняття на основі догматичної різниці. Я, як істинний християнин, не проти п'ятидесятників як братів у Христі. Двері для них відкриті, хай ідуть і моляться» [Сообщение № 86 Уполномоченного по делам религий по Донецкой области от 17. 03. 1970 г. // Державний архів Донецької області. – Ф. Р. – 4021. – Оп. 1. – Спр. 251. – Арк. 21-25].

Аналізуючи дані наративи віруючих, спробуємо виокремити в них «базову метафору» і завдяки цьому дати загальну характеристику самому наративу, зрозуміти його значення в процесі конструювання чи відображення ідентичності віруючого. Базова метафора – феномен, який актуалізується автором наративу, а потім інтерпретується дослідником і дозволяє розкрити вагомні елементи ідентичності індивіда. За словами дослідників Ю.Л. Качанова та Н.А. Шматко, «базова метафора» є способом, завдяки якому формується бачення й вираження соціальних позицій інших індивідів. Вона є складовою розумового арсеналу людини та при всій притаманній їй невизначеності формулює скерованість дослідження на вивчення індивідуальних особливостей акторів [Качанов Ю.Л., Шматко Н.А. Базовая метафора в структуре социальной идентичности // Социологические исследования. – 1996. – №1. – 61-72]. Отже, беручи до уваги думки дослідників і виходячи зі специфіки роботи, під *базовою метафорою* будемо розуміти: інтеріоризовану віруючим, соціокультурно обумовлену матрицю сприйняття соціального й життєвого світу. В особистісному просторі віруючої людини вона являє собою «чистий дорефлексивний феномен», в якому мислення ще не є абстрагованим від емоцій. Таким чином, у ній кристалізується все особистісне знання (повсякденні практики, думки, стереотипи тощо). Інформація про навколишній світ, себе як частину світу, власну біографію, родину, роботу, друзів тощо актуалізується тією мірою і в тій формі, в якій це дозволяє зробити «базова метафора», що є певною внутрішньою системою скороченої репрезентації практичних даних. До того ж, вона є системою отримання й аналізу інформації щодо соціальних процесів та окремих індивідів. Вона є своєрідним суб'єктивним об'єктуванням розумових процедур, способів сприйняття і виразу соціального світу, пов'язаних з колективними уявленнями, що використовуються індивідами некритично [Качанов Ю. Базовая метафора в

структурі соціальної ідентичності – С. 61]. Таким чином, базова метафора забезпечує внутрішню гомогенність розумових схем індивідів, утворюючи систему відліку (що описує інших і соціальні позиції), яку індивід, який володіє нею, не помічає, але за межі якої вийти не спроможний.

Для вичленювання й розуміння «базової метафори» в особистісному наративі віруючого треба зосередитися на об'єктивуванні основної метафори рефлексивного життєпису. Проникнути в ті пласти життєпису, які відображають сприйняття віруючим соціальної дійсності і свого місця в ній. Об'єктивування останнього – це деконструкція особистісного наративу віруючого та вичленювання при цьому його змістовних, смислових елементів, а також їх зв'язків та переходів. Вичленювання «базової метафори» відбувається наступним чином: по-перше, окреслюються бінарні опозиції, що організують практику віруючого; по-друге, виділяються основні змістовні та смислові слова наративу; по-третє, фіксуються всі метафори та риторичні елементи тексту [Серль Дж. Р. Перевернутое слово. // Вопросы философии. – 1992. – № 4. – С. 58-69]. Звертаючись безпосередньо до аналізу вище викладених бесід, слід зазначити, що бінарні опозиції, в основному, окреслюються за схемою «МИ – ВОНИ», де «МИ» – група віруючих, вчення, яких є вірним, і ніяких зазіхань на це не може бути, а «ВОНИ» – ті, що представляють неправильне, хибне за своєю сутністю релігійне вчення, відмінне від нашого. В деяких наративах, переважно у представників п'ятидесятників, можна вичленювання навіть розгорнуті бінарні протиставлення, а саме «МИ» як «релігійні праведники», «ВОНИ-1» як «релігійно невірні» і «ВОНИ – 2» як представники атеїстичної держави. Таким чином, практика віруючих як євангельських християн, баптистів, так і п'ятидесятників окреслюється як протистояння стосовно об'єднання з «невірними», так і протистояння атеїстичним державним органам. Зокрема, стосовно останнього це можна підтвердити словами представника п'ятидесятників В.С. Назаренка «В моїй громаді віруючі, які відсиділи по 2 – 3 тюремні строки. На реєстрацію вони ніколи не підуть» [Сообщение № 86 Уполномоченного по делам религий по Донецкой области от 17. 03. 1970 г. // Державний архів Донецької області. – Ф. Р. – 4021. – Оп. 1. – Спр. 251. – Арк. 21-25].

В наративах п'ятидесятників, окрім Бірюк Д.К., спостерігається виразне протиставлення себе євангельським християнам-баптистам. Практично всі з віруючих актуалізують фразу щодо невідповідності вчення євангельських християн їхньому власному віровченню. Останнє спостерігається і в наративі представника баптистів Татарченко І.Я. Однак, він, все ж таки наполягаючи на унікальності ідентичності баптистів, в риторичному обороті формує думку про сприйняття п'ятидесятників. «Я, як істинний християнин не проти п'ятидесятників як братів у Христі. Двері для них відкриті хай ідуть і моляться» [Сообщение № 86 Уполномоченного по делам религий по Донецкой области от 17. 03. 1970 г. // Державний архів Донецької області. – Ф. Р. – 4021. – Оп. 1. – Спр. 251. – Арк. 21-25].

Таким чином, аналіз наративу віруючих і виявлення базової метафори в ньому показав наступне. В контексті бінарних опозицій віруючі розглядають представників інших релігійних напрямків, а також державні органи як ворогів, засновуючись на принципі бінарної опозиції «МИ-ВОНИ». Тим самим практика віруючого підпорядкована цьому протистоянню. Основні змістовні слова наративу, актуалізовані у твердженнях про «неможливість приєднання» та про «реєстрацію як обман державою віруючих», саме підкреслюють вище окреслену тезу. Метафори у текстах п'ятидесятників і баптистів різняться. Якщо перші (п'ятидесятники) актуалізують метафору непримиренності через радикальне ствердження про «невірне розуміння Священного Писання» їхніми опонентами, то другі (євангельські християни-баптисти) висловлюють цю ж саму думку менш радикально і навіть говорять про «єдність і братерство в Христі».

Висновки. Процес пізнання релігійної ідентичності на мікрорівні особистості можливий завдяки застосуванню методу наративного життєпису, в якому через інтерв'ю індивід, розповідаючи про своє життя, розкриває власну релігійну історію. Проведений аналіз дає змогу стверджувати, що релігійна ідентичність є тим конструктом, через який на індивідуальному рівні віруючий розуміє власне «Я». З використанням наративного аналізу ідентичності в релігієзнавчому дослідженні було доведено, що протистояння, з одного боку, між п'ятидесятниками і євангельськими християнами-баптистами, а з іншого, між п'ятидесятниками, євангельськими християнами-баптистами і державою, звісно, мало великий вплив на збереження власної віросповідної ідентичності, однак також актуалізувало в середовищі як однієї, так і іншої конфесії ідентифікаційні пошуки, які завершилися формуванням як п'ятидесятниками, так і євангельськими християнами-баптистами в соціальному плані релігійної ідентичності протестного характеру, яка, на думку автора, стала основою їх соціального існування в Радянській державі. Після розпаду останньої та проголошення свободи віросповідань, зник і особливий конструкт «ВОНИ» в значенні «атеїсти», «радянські органи влади», «держава, яка гнобить віруючих», а також «ВОНИ» як представники «неправильної віри», з якими необхідно миритися з примусу. Тим самим релігійна ідентичність протесту, яка роками вибудовувалась досліджуваними протестантськими деномінаціями, стала зовсім непотрібною. Останній факт став, з одного боку, знаковою детермінантою глибинної кризи в середовищі протестантських конфесій, однак з іншого актуалізував пошуки і вироблення нової релігійної ідентичності.

В подальшому автор планує зосередитися на більш детальному розгляді релігійної ідентичності віруючих протестантських деномінацій Донеччини, виявленні кореляції між її індивідуальною і соціальною складовими, а також тими трансформаціями релігійної ідентичності окремих віруючих які відбулися вже у незалежній державі, у зовсім іншому правовому і суспільно-політичному просторі.

А н о т а ц і ї

У статті І.В. Папаяні «Євангельські християни баптисти і п'ятидесятники у 1960-80-ті рр.: релігійна ідентичність в умовах міжконфесійного протистояння» автор розглядає проблему існування протестантських деномінацій в структурі нав'язаного атеїстичною радянською владою Союзу. Відходячи від дослідження «метанарацій», які відображають тільки зовнішній аспект релігійної складової, автор робить предметом дослідження особистісний наратив віруючих, євангельських християн-баптистів і п'ятидесятників, та відображення в ньому специфіки відносин між представниками даних деномінацій в процесі відстоювання власної релігійної ідентичності. Автор доводить, що протистояння між собою п'ятидесятників і євангельських християн-баптистів та протистояння між останніми і державою, актуалізувало ідентифікаційні пошуки і в соціальному плані завершилось формування в середовищі як однієї, так і іншої конфесії релігійної ідентичності протестного характеру.

Ключові слова: *релігійна ідентичність, євангельські християни баптисти, п'ятидесятники, особистісний наратив, особистісний життєпис.*

В статье И.В. Папаяни «Евангельские христиане-баптисты и п'ятидесятники в 1960-80е гг.: религиозная идентичность в условия межконфессионального противостояния» автор рассматривает проблему существования протестантских деноминаций в структуре навязанного атеистической советской властью Союза. Отказываясь от анализа «метанарраций», которые отражают только внешний аспект религиозной составляющей, автор делает предметом исследования личностный нарратив верующих, евангельских христиан-баптистов и пятидесятников, и отражение в нем специфики отношений между представителями данных деноминаций в процессе отстаивания собственной религиозной идентичности. Автор доказывает, что противостояние между собой пятидесятников и евангельских христиан-баптистов, а также противостояние между последними и государством, актуализировало идентификационные поиски и в социальном плане завершилось формированием в среде как одной, так и другой конфессии религиозной идентичности протестного характера.

Ключевые слова: *религиозная идентичность, евангельские христиане баптисты, пятидесятники, личностный нарратив, личностное жизнеописание.*

I.Papayani in his article «Evangelical Christians Baptists and Pentecostals in 1960-80s: religious identity in the condition of inter-confessional confrontation» examines the problem of the existence of Protestant denominations in the structure of their union imposed by the atheistic Soviet authorities. Instead of studying «meta-narrations» that reflect only external aspect of the religious component, the author concentrates on personal narrations of believers, Evangelical Christian Baptists and Pentecostals, as they reflect specific features and relationships between representatives of these denominations in defending their own religious identity. The author argues that the confrontation between Pentecostals and Evangelical Christian Baptists, as well as confrontation between the latter and the Soviet state, has actualized the search of identity and, in a social dimension, ended by forming in the milieu of both confessions a kind of protest-oriented religious identity.

Keywords: *religious identity, evangelical Christians Baptists, Pentecostals, personal narrative, personal biography.*